

The logo for COALESCE features the word "COALESCE" in a bold, purple, sans-serif font. The letter "O" is replaced by a purple female symbol (a circle with a vertical line and a horizontal crossbar). The logo is positioned on a light blue curved background that resembles a stylized horizon or a drop.

 Funded by the European Union's
Asylum, Migration and Integration Fund

 centrs
marta

Ziņojums “Pamani atšķirību”: “COALESCE” atbalstam Latvijā

Finansējums

Šo ziņojumu finansēja Eiropas Savienības Patvēruma, migrācijas un integrācijas fonds.

Projekts “COALESCE”

Šis ziņojums ir izstrādāts ES finansētajā iniciatīvā “COALESCE: Juridisko, psihosociālo un ekonomisko iespēju veicināšana cilvēku tirdzniecībā seksuālās ekspluatācijas un izmantošanas nolūkā cietušo sieviešu, trešo valstu pilsoņu, integrācijai” (Coalesce Project EC AMIF: 958133), kuru vadīja Vidusjūras reģiona Dzimtes studiju institūts (Kipra) sadarbībā ar Īrijas Imigrantu padomi (Īrija), “Caritas Cyprus”, Kipras Bēgļu padomi, “SOLWODI” (Vācija), “Associazione Iroko Onlus” (Itālija), biedrību “Centrs MARTA” (Latvija), Klaipēdas Sociālo un psiholoģisko pakalpojumu centru (Lietuva) un Eiropas Migranšu tīklu – Eiropas platformu, kuras galvenā mājvieta ir Beļģija.

“Coalesce” sniedz atbalstu cilvēku tirdzniecības upuriem: nodrošina dzimtei atbilstošu psihosociālu, juridisku un ekonomisku atbalstu trešo valstu pilsonēm, kas cietušas cilvēku tirdzniecībā, sekmē vajadzību atpazīšanu, palīdzību un atbalstu un uzlabo transnacionālo sadarbību starp profesionāļiem un pakalpojumu sniedzējiem. “Coalesce” īstenošana notiek, balstoties uz cilvēku tirdzniecībā cietušo sieviešu pieredzēm un viedokļiem.

Autore

ILUTA LĀCE

Pateicība

Īpaša pateicība
Irinai Mazurikai, “Centra MARTA” pakalpojumu daļas vadītājai,
Leldei Švarcai, “Centra MARTA” sociālajai darbiniecei,
Līvai Matuzelei, “Centra MARTA” politikas koordinatorei,
Gitai Miruškinai, “Patvēruma “Drošā māja”” juristei-konsultantei,
Cilvēku tirdzniecības upuriem, kas pētījumā sniedza intervijas.

Vajadzību analīze cilvēku tirdzniecībā seksuālās eksploatācijas/izmantošanas nolūkā cietušo migranšu integrācijai

Saistību atruna

Šī ziņojuma saturs atspoguļo tikai autores viedokli, un autore par to uzņemas pilnu atbildību. Eiropas Komisija neuzņemas atbildību par ziņojumā sniegtās informācijas izmantojumu.

Satura rādītājs

Saturs

Ievads.....	5
Īss projekta “COALESCE” pārskats.....	5
Ziņojums “Pamani atšķirību”	6
Metodoloģija	6
Psihosociālā un juridiskā atbalsta rādītāji	7
Ekonomiskās neatkarības rādītāji.....	8
ES politiskais konteksts.....	9
Pirmā nodaļa - Psiholoģiskais atbalsts.....	10
Otrā nodaļa - Juridiskais atbalsts.....	12
Trešā nodaļa - Ekonomisko iespēju veicināšana	15
Secinājumi un ieteikumi	17
Izmantotie avoti.....	19

Ievads

Īss projekta "COALESCE" pārskats

Šis ziņojums ir izstrādāts transnacionālajā projektā "COALESCE: Juridisko, psihosociālo un ekonomisko iespēju veicināšana cilvēku tirdzniecībā seksuālās ekspluatācijas un izmantošanas nolūkā cietušo sievietes, trešo valstu pilsoņu, integrācijai" (Coalesce Project EC AMIF: 958133). Projektu "COALESCE" finansē Eiropas Savienības Patvēruma, migrācijas un integrācijas fonds un īsteno partnerības konsorcijs, kuru veido vadošais partneris [Vidusjūras reģiona Dzimtes studiju institūts](#) (Kipra), kā arī [Kipras Bēgļu padome](#), [CARITAS Cyprus](#), [IROKO Onlus](#) (Itālija), [Centrs Marta](#) (Latvija), [Eiropas Migranšu tīkls](#), [Īrijas Imigrantu padome](#), [Solwodi](#) (Germany), [Klaipeida](#) (Lietuva).

Projekta mērķis ir sniegt atbalstu migrantēm, kas Eiropā cietušas no cilvēku tirdzniecības seksuālās ekspluatācijas nolūkā. Piedāvājot dzimtei atbilstošu psihosociālu, juridisku un ekonomisku atbalstu trešo valstu pilsonēm, kas ir cilvēku tirdzniecības upuri, projekts attīsta sinerģiju un komplementaritāti, veicinot vajadzību atpazīšanu, palīdzību un atbalstu, kā arī uzlabo transnacionālo sadarbību starp profesionāļiem un pakalpojumu sniedzējiem.

Saikne starp upuriem nepieciešamo palīdzību un tādiem faktoriem kā viņu dzimti, izciestās ekspluatācijas veidu un uzturēšanās statusu ir labi dokumentēta (Direktīva 2011/36/EU). Sievietēm, kas cietušas seksuālā ekspluatācijā, bieži ir ļoti sarežģītas vajadzības (Eiropas Komisija, Pētījums par dzimtes dimensiju cilvēku tirdzniecībā, 2016; EIGE, Dzimtei specifiskie pasākumi cilvēku tirdzniecības novēršanai, 2018). Cilvēku tirdzniecības saistība ar dzimti un cilvēku tirdzniecība kā ar dzimti saistītas vardarbības forma ir "COALESCE" konceptualizācijas un darba programmas pamatelementi. Atsaucoties uz AMIF prioritātēm (5), projekta fokuss ir migrācijas pārmaiņu implikācijas Covid-19 pandēmijas izraisītās ieilgušās nenoteiktības un saasinātās sociālās nevienlīdzības kontekstā, kas ietekmē visneaizsargātākos cilvēku tirdzniecības upurus, īpaši migrantes un bērnus.

Projekta "COALESCE" darba plānā iekļautie punkti:

- Atbalsta nodrošināšana, vadoties pēc **Dzimtei specifiskā integrācijas modeļa (GeSIM)**, lai veicinātu juridiskās, psihosociālās un ekonomiskās iespējas un sekmētu cilvēku tirdzniecībā cietušo sievietes, trešo valstu pilsoņu, integrāciju.
- **Praktiska darba metodiskā līdzekļa** izstrāde, balstoties uz cietušo sievietes sniegto informāciju, kurā **izklāstītas specializētas zināšanas un rekomendācijas** dzimtei specifisko Eiropas Savienības vadlīniju un instrumentu ilgtspējīgai implementācijai, kas **ietekmē pakalpojumu sniedzēju darbu** (tostarp patvēruma institūcijas).
- **Nacionālas un transnacionālas zināšanu apmaiņas** sekmēšana starp iesaistītajiem aktoriem par GeSIM priekšrocībām un tā ievērošanu, uz sadarbību vērsta pieejas veicināšana darbā ar cilvēku tirdzniecībā cietušajām sievietēm.

- **Upuru atbalsta organizāciju kapacitātes** uzlabošana Eiropas Savienībā, lai piedāvātu **dzimtei specifiskus atbalsta pakalpojumus** (ieskaitot psihosociālo, juridisko un ekonomisko iespēju veicināšanu), kas pielāgoti cilvēku tirdzniecībā seksuālās eksploataācijas/izmantošanas nolūkā cietušo migranšu vajadzībām un palīdzētu viņas identificēt pēc iespējas agrāk.

Visbeidzot, ņemot vērā visus pieejamos aizsardzības pasākumus, kurus nosaka Direktīva 2011/36/EU par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu, šis projekts sekmē zināšanu apmaiņu par cilvēku tirdzniecības upuru integrāciju starp konsorcijs partneriem – dažādām feministu organizācijām, kas sniedz specializētu atbalstu cilvēku tirdzniecībā cietušām migrantēm, kas atgūstas no seksuālas vardarbības un eksploataācijas.

Ziņojums “Pamani atšķirību”

Šī ziņojuma mērķis ir vajadzību kartēšana un analīze cilvēku tirdzniecībā seksuālās eksploataācijas un izmantošanas nolūkā cietušo sieviešu, trešo valstu pilsoņu, atbalstam un integrācijai sešās Eiropas Savienības (ES) dalībvalstīs: Kiprā, Vācijā, Īrijā, Itālijā, Lietuvā un Latvijā. Izmantojot uz upuri vērstu un dzimtei specifisku pieeju, analīze veikta, cietušās iesaistot eksistējošo vietējo atbalsta mehānismu kartēšanā un novērtēšanā, lai identificētu dzimtei specifiskas intervences šādās jomās: 1) psihosociālais atbalsts; 2) juridiskais atbalsts; 3) ekonomiskās neatkarības radīšana (ekonomisko iespēju veicināšana).

Ar šo paziņojumu paredzēts sniegt augstvērtīgu un būtisku informāciju par iesaistītajās valstīs pieejamā atbalsta nepilnībām no cilvēku tirdzniecības seksuālās eksploataācijas nolūkā upuru perspektīvas.

Ziņojums sastāv no īsa projekta pārskata, juridiskā un politiskā konteksta Eiropas Savienības un nacionālā līmenī un galveno tematu un vajadzību analīzes, kas izdarīta, balstoties uz padziļinātām, Latvijā veiktām intervijām ar divām cilvēku tirdzniecībā seksuālās eksploataācijas/izmantošanas nolūkā cietušām trešo valstu pilsonēm.

Metodoloģija

“Coalesce” konsorcijs ievēro kopīgu metodoloģiju, lai nodrošinātu vajadzību kartēšanas un analīzes saskaņotību visās partnervalstīs. Konteksta kartēšanas un vajadzību analīzes rezultāti palīdzēja attīstīt Dzimtei specifisko integrācijas modeli (GeSIM) (projekta “Coalesce” 3. darba pakete) – rokasgrāmatu/vadlīnijas, kas iekļauj Psihosociālā un juridiskā atbalsta modeli (PLM) un Ekonomisko iespēju veicināšanas modeli (EEM) cilvēku tirdzniecībā (CT) cietušajām trešo valstu pilsonēm. Vajadzību analīzes saistība ar Dzimtei specifisko integrācijas modeli (GeSIM) nodrošina cilvēku tirdzniecības upuru viedokļu un perspektīvu konsekventu iekļaušanu

integrācijas intervencēs, kas tiks izstrādātas, implementētas un novērtētas projekta “Coalesce” laikā.¹

Šajā pētījuma ziņojumā izmantotās metodes:

Dokumentālo avotu izpēte, kas iekļauj a) tiesību aktus, b) pamatnostādnes, c) akadēmiskos un cita veida pētījumu ziņojumus, d) valdības ziņojumus, ES un citu starptautisko institūciju publicētos ziņojumus, kā arī ziņojumus, ko radījušas NVO, kas strādā ar CT upuriem, lai apkopotu jaunāko informāciju par esošo atbalstu un integrācijas nosacījumiem, kas dažādos valstiskos un lokālos kontekstos pieejami CT seksuālās ekspluatācijas un izmantošanas nolūkā cietušām trešo valstu pilsonēm. Analīze balstīsies uz pastāvošo ES analīzi par dzimtei specifiskiem CT pasākumiem, lai apvienotu mikro- un makro- līmeni (Yonkova et al., 2017).

Lai noorganizētu intervijas ar CT upuriem, Centrs MARTA griezās pie “Freedom 61”, kas strādā ar ielu prostitūcijai pakļautiem cilvēkiem, “Patvēruma “Drošā māja””, kas sniedz valsts rehabilitācijas pakalpojumus CT upuriem, un Valsts policijas Organizētās noziedzības apkarošanas pārvaldes, kas ir publiski ziņojusi par kontaktiem ar prostituētām personām no Krievijas, Baltkrievijas un Ukrainas. “Freedom 61” ziņoja, ka migrantes parasti tiek ekspluatētas iekšējās, tāpēc nav iespējas ar viņām sazināties. Policijas nodaļa lūgumam neatbildēja. “Patvērums “Drošā māja”” uzaicināja CT upurus uz pētījuma interviju. Padziļinātas intervijas notika ar divām trešo valstu pilsonēm, kas cietušas CT seksuālās ekspluatācijas nolūkā, lai gūtu ieskatu viņu pieredzē un viedokļos par pastāvošo atbalstu un integrācijas pasākumiem, kā arī noskaidrotu labāko atbalsta veidu CT upuriem. Viena no viņām saņēma atbalstu no Centra MARTA, otra – no “Patvēruma “Drošā māja””.

Dzimtei specifisko vajadzību un intervences jomu identifikācija šajā projektā koncentrējas uz ekonomisko, juridisko un psihosociālo iespēju veicināšanu.

Pieejamo zināšanu apkopošana notika, izpētot ES tiesību aktus un pamatnostādnes, ES pētījumus, EIGE pētījumus, ES cilvēku tirdzniecības novēršanas mājaslapas bibliotēku, projektu ziņojumus un mūsu praktizējošo kolēģu iegūtos datus, tostarp SOLWODI un ICI, kas strādāja projektā “ASSIST”, kura gaitā tika identificēti labākās prakses principi dzimtei specifiska atbalsta nodrošināšanai (Thomson and Yonkova, 2020).

Psihosociālā un juridiskā atbalsta rādītāji

Nodrošinātie dzimtei specifiskie psihosociālie un juridiskie pakalpojumi trešo valstu pilsoņu, CT upuru, integrācijai iekļauj holistisku psiholoģisko un sociālo atbalstu, kā arī juridisku pārstāvību. Šie atbalsta veidi ir saistīti ar sievietēm, kas cietušas no CT seksuālās ekspluatācijas nolūkā un citām vardarbības pret sievietēm formām, pieredzēm. Rādītāji, kas adaptēti no projekta “ASSIST” (Assist Project, 2020; Yonkova, N. et al., 2020) iekļauj: “cilvēku tirdzniecības

¹ Šī pieeja sekmē transnacionālu zināšanu apmaiņu un mācīšanos, kā arī informē par GeSIM un tā sniegto labumu trešo valstu pilsonēm, kas cietušas cilvēku tirdzniecībā seksuālās ekspluatācijas nolūkā.

upura identifikāciju un atpazīšanu; nepieciešamo imigrācijas atļauju iegūšanu un/vai atjaunošanu; jautājumus, kas saistīti ar starptautisko aizsardzību; jebkurus citus jautājumus, kas saistīti ar imigrāciju un noziedzību". Īpašs fokuss tiek vērsts uz: "jautājumiem, kas saistīti ar ģimeni; piemērotas mājvietas nodrošināšanu (patversme vai droši dzīvokļi); medicīnisko palīdzību; kompensāciju; materiālās palīdzības pieejamību; psiholoģisko atbalstu; citas integrācijas iniciatīvas" (36. lpp.).

Ekonomiskās neatkarības rādītāji

Sieviešu ekonomiskās neatkarības koncepts paredz, ka sievietes ir ekonomiski aktori, kas piedalās ekonomiskās aktivitātēs, viņām vajadzētu gūt līdzvērtīgu samaksu kā vīriešiem un finansiālajai neatkarībai var būt nozīmīga loma sievietes pozīcijas stiprināšanā sabiedrībā un mājsaimniecībā. Ekonomiskā neatkarība ir stāvoklis, kurā sievietēm un vīriešiem ir pieejams plašs ekonomisko iespēju un resursu klāsts, tostarp darbs, pakalpojumi un pietiekami rīcībā esošie ienākumi, lai viņi spētu valdīt pār savu dzīvi, piepildīt savas un savu apgādājamo vajadzības un veikt pārdomātas izvēles (Pesce, Christodoulou, 2017).

Ekonomisko iespēju veicināšana notiek, sekmējot ekonomisko neatkarību, un tā iekļauj, citu starpā, šādas tēmas un rādītājus: nodarbinātības iespējas; izglītību un profesionālo pilnveidi (kvalifikācijas celšanu un pieeju uzņēmējdarbībai, biznesa plāniem, resursiem); resursu mobilizāciju un finansēšanas shēmas (stārtapi, mazie uzņēmumi); pieeju tehnoloģijām un digitālajām prasmēm; mentorēšanu; aprūpes pakalpojumus; labklājības un sociālās garantijas; mājokļa un transporta pakalpojumus; tiešos vai netiešos finansiālos pakalpojumus.

Trīs intervences pīlāri – psihosociālā, juridiskā un ekonomiskās spēcīgāšana – tiek nodrošināti papildus konsultēšanai, kas definēta šādi:

Konsultēšana ir multidisciplināra pieeja, kurā bēgļu sievietēm, kas cietušas ar dzimti saistītā vardarbībā, tiek sniegts plašs atbalsts, tostarp psihosociālā konsultēšana, informācija par viņu tiesībām un palīdzība ikdienas vajadzību piepildīšanā. Konsultēšanas mērķis ir atbalsta sniegšana dažādās klienta dzīves jomās, ne tikai ar dzimti saistītās vardarbības gadījumos. Konsultēšanas process var ilgt mēnešiem vai pat gadiem, un tas pārklājas ar dažādiem citiem procesiem, kuros patvēruma meklētāji un vardarbības upuri var būt iesaistīti: patvēruma process, kriminālais process un civiltiesību procesi, kā piemēram šķiršanās, ģimenes apvienošanās vai aizgādība. Konsultēšana ir individuālu sesiju sērija, kurās bēglēm tiek sniegta iespēja tapt sadzirdētām un izstāstīt savu stāstu. Kopā ar konsultantu tiek atklātas dažādas iespējas. Sievietes uzzina, kādas ir nozieguma upuru un patvēruma meklētāju tiesības. Tiek noteiktas viņu praktiskās vajadzības, piemēram, uzturs, mājoklis un medicīniskās vajadzības, un, ja nepieciešams, sievietes tiek nosūtītas pie citiem pakalpojumu sniedzējiem. Padziļinātākā līmenī konsultanti apraksta konsultēšanu kā procesu, kurā no kauna, bailēm un vainas sajūtas notiek pāreja uz pašapziņu, spēcīgāšanu un integrāciju (Lilja, 2019: 43).

ES politiskais konteksts

Cilvēku tirdzniecība (CT) Eiropas Savienībā ir nozīmīga problēma, kas nesamazinās (EK otrais progresa ziņojums, 2018). CT joprojām ir galvenais apdraudējums Eiropas Savienībā, un sieviešu un meiteņu tirdzniecība seksuālās ekspluatācijas nolūkā ir visizplatītākais ekspluatācijas veids (Europol, 2021). 77% upuru ir sievietes, un 65% no visiem CT noziegumiem ir CT seksuālās ekspluatācijas nolūkā (pēc ES statistikas, neiekļaujot Apvienotās Karalistes datus, EK progresa ziņojums, 2018). Pieejamā statistika vērš īpašu uzmanību uz sieviešu tirdzniecību un CT ar seksuālās ekspluatācijas nolūku. CT, kas ir vardarbības pret sievietēm forma (EU/29/2012, Stambulas konvencija 2012), ir noziegums, kas cieši saistīts ar dzimti. Uz to norāda ne tikai pieejamā statistika, bet arī smagās un ilglaicīgās sekas un kaitējums, ko piedzīvo seksuāli ekspluatētas sievietes saskaņā ar Pētījumu par CT dzimtes dimensiju (EK, 2016). Viņu atlabšanai nepieciešamas nozīmīgas investīcijas, un tā var būt ilga, tāpēc efektīvas atlabšanas un reintegrācijas programmu plānošana un organizēšana ir sevišķi svarīga.

Pētījums par cilvēku tirdzniecības dzimtes dimensiju (EK, 2016), Ziņojums par dzimtei specifiskajiem pasākumiem cilvēku tirdzniecības novēršanai (EIGE, 2018) un Direktīva 2011/36/EU par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu un cietušo aizsardzību rekomendē, ka cietušajām sievietēm piedāvātajai palīdzībai jābūt piemērotai viņu dzimtei, vecumam un ekspluatācijas veidam. Komisija apņemas atbalstīt pūles, kas vērstas uz “visaptverošu un pieejamu aizsardzību un reintegrācijas veicināšanu CT upuriem, ņemot vērā katras dzimtes specifiskās vajadzības” (EK komunikācija, 2017). Tādējādi programmas, kas izmanto jaunākās zināšanas par dzimtei specifiskām integrācijas vajadzībām un efektīvi veicina CT cietušo sieviešu atlabšanu, ir skaidri darbības motīvi mūsdienu Eiropas Savienībā.

Cilvēku tirdzniecības fenomenu ietekmē nozīmīgas ES migrācijas problēmas. 2018. gadā Europol paziņoja, ka CT iesaistītie kriminālie grupējumi bieži izmanto esošos migrācijas ceļus, lai tirgotu upurus uz ES un tās iekšienē (Europol, 2018). Līdzīgi Komisijas personāla darba dokumentam (EK, 2018), šis Europol ziņojums atspoguļo saikni starp patvērumu un cilvēku tirdzniecību, uz ko pēdējos gados koncentrējas arī Eiropas Patvēruma atbalsta birojs (EASO). Frontex (Riska analīzes ziņojums, 2018) atzīmē ievērojamu nigēriešu sieviešu un meiteņu (lielākoties nepilngadīgu) skaita pieaugumu migrācijas plūsmā uz Itāliju ar mērķi tikt nodarbinātām Eiropas seksa tirgū. Arī IOM ziņojums vēsta, ka trīs gadu periodā par 600% pieaudzis potenciālo sieviešu dzimuma upuru, galvenokārt no Nigērijas, skaits, un tiek uzskatīts, ka 80% no viņām ir CT upuri. Neņemot vērā faktus un zināšanas, sieviešu tirdzniecība seksuālās ekspluatācijas nolūkā nav kļuvusi par ES dalībvalstu prioritāti, un daudzas sievietes joprojām nav identificētas (EK, 2018). Kaut arī identificēšana notiek pietiekami, tostarp arī patvēruma procesā, ir skaidrs, ka apjomīga daļa ES reģistrēto seksa tirdzniecības upuru ir trešo valstu pilsones. Viņu imigrācijas statuss, kulturālās īpatnības, ierobežotā piekļuve valsts finansētiem pakalpojumiem, atbalsta tīklu trūkums, rasisms un

ksenofobija sarežģī integrācijas atbalstu, turklāt tam jābūt dzimtei specifiskam un jāiekļauj izpratne par vardarbību pret sievietēm un interseksionāla kompetence.

Pirmā nodaļa – Psiholoģiskais atbalsts

Nacionālā atbalsta sistēma cilvēku tirdzniecības upuriem Latvijā izveidota 2006. gada 31. oktobrī. Ministru kabineta “Noteikumi par kārtību, kādā cilvēku tirdzniecības upuri saņem sociālās rehabilitācijas pakalpojumu, un kritērijiem personas atzīšanai par cilvēku tirdzniecības upuri” nosaka kārtību, kādā persona, kura atzīta par cilvēku tirdzniecības upuri (turpmāk – persona), saņem sociālās rehabilitācijas pakalpojumu par valsts budžeta līdzekļiem (turpmāk – pakalpojums), un kritērijus personas atzīšanai par cilvēku tirdzniecības upuri. Šie noteikumi paredz, ka pieteikties pakalpojumiem var tikai upuri, kurus identificējusi Valsts policija, pilnvarota NVO vai ārzemju policija (Nr. 344²).

Sociālās integrācijas valsts aģentūra, kuru pārrauga Labklājības ministrija, pieņem lēmumu par valsts budžeta līdzekļu piešķiršanu pakalpojumu sniegšanai vai atsakās piešķirt līdzekļus pakalpojumiem³.

Atbalsta sniegšanu nodrošina atklāta iepirkuma konkursa kārtībā izvēlētas specializētas NVO. Viena (Centrs MARTA) upuriem sniedz pakalpojumus kopš 2002. gada, otra (“Patvērums “Drošā māja””) ir dibināta 2006. gadā ar mērķi sniegt valsts apmaksātus pakalpojumus cilvēku tirdzniecības upuriem.

Valsts pilnvarotās NVO piedāvā palīdzību un atbalsta pasākumus uz vienošanās un informētības pamata, tostarp juridisko palīdzību, pārstāvību tiesā, piemērotu un drošu mītni (Centrs MARTA piedāvā vienīgo anonīmo drošo mītni Latvijā), materiālo palīdzību, ārstēšanu, tostarp psiholoģisko palīdzību, konsultēšanu, kā arī informācijas sniegšanu, tulkotāja un tulka pakalpojumus, ja tādi nepieciešami, valodas apmācību, ja nepieciešams, profesionālas apmācības u.c., balstoties uz individuāli izstrādātām rehabilitācijas programmām⁴ (Ministru kabineta noteikumi Nr. 344⁵).

Valsts apmaksāta palīdzība upurim pieejama tikai gadījumos, kad policija vai pilnvarotās NVO oficiāli atzīst personu par upuri (Ministru kabineta noteikumi Nr. 344⁶). Ja persona neiesaistās

² Likumi (2019) Noteikumi par kārtību, kādā cilvēku tirdzniecības upuri saņem sociālās rehabilitācijas pakalpojumu, un kritērijiem personas atzīšanai par cilvēku tirdzniecības upuri, 2019. gada 20. jūlijs, pieejami: https://likumi.lv/body_print.php?id=308253&version_date=20.07.2019&grozijumi=0&pielikumi=1&saturs=0&piezimes=0&large_font=0, (skatīts: 31.07.2019)

³ Dearlove L., Kavasa D., Krolov R., Priest S., Stabina L., Zvirgzdina Z. (2015), National Referral Mechanisms in Estonia, Latvia and the UK: A Mapping Report, Be Smart Be Safe Be Free Safety Compass, pieejams: http://www.marta.lv/docs/1283/2016/NRM_mapping_report_S_FETY_COMPASS_FINAL.pdf (skatīts: 16.07.2019)

⁴ Latvijas Trešais ziņojums par progresu cilvēku tirdzniecības apkarošanā; pieejams:

<https://europa.eu/sinapse/sinapse/index.cfm?fuseaction=cmttydoc.home>

⁵ Likumi (2019) Noteikumi par kārtību, kādā cilvēku tirdzniecības upuri saņem sociālās rehabilitācijas pakalpojumu, un kritērijiem personas atzīšanai par cilvēku tirdzniecības upuri, 2019. gada 20. jūlijs, pieejami: https://likumi.lv/body_print.php?id=308253&version_date=20.07.2019&grozijumi=0&pielikumi=1&saturs=0&piezimes=0&large_font=0, (skatīts: 31.07.2019)

⁶ Likumi (2019) Noteikumi par kārtību, kādā cilvēku tirdzniecības upuri saņem sociālās rehabilitācijas pakalpojumu, un kritērijiem personas atzīšanai par cilvēku tirdzniecības upuri, 2019. gada 20. jūlijs, pieejami:

Grant Agreement number: 958133 — COALESCE — AMIF-2019-AG-CALL

kriminālprocesā, valsts sniegtā palīdzība pieejama 6 mēnešus, kopumā ne vairāk kā 180 dienas. Ja persona piekrīt iesaistīties kriminālprocesā, palīdzība pieejama 3 gadus. Tas noteikts Līgumā ar Labklājības ministriju par sociālās rehabilitācijas sniegšanu. Programmas finansējumu iespējams izmantot elastīgi (pakalpojuma sniedzējs saņem fiksētu summu par klientu dienā, kuru iespējams izmantot jebkādā klientam nepieciešamā veidā – psiholoģiskajam atbalstam, mājoklim, izglītībai vai citām vajadzībām), taču fleksibilitāte ir ierobežota, jo dienas maksu (23,71 EUR par cilvēku) nav iespējams palielināt, pat ja klientam ir ievērojami dārgākas vajadzības (piemēram, medicīniskās procedūras), turklāt pakalpojuma sniedzēja administratīvajām izmaksām ir ierobežojumi, kas var negatīvi ietekmēt pakalpojuma sniedzēja spēju finansiāli uzturēt programmu, ja klientu skaits ir mainīgs vai mazs. Piemēram, NVO ir ikmēneša administratīvās izmaksas par rehabilitācijas programmas izpildi, un tās iekļauj ne tikai papildu izdevumus, bet arī administratīvā personāla algas. Neatkarīgi no rehabilitācijas programmas klientu skaita, šie darbinieki veic uzdevumus, par kuriem jāsaņem samaksa. Tomēr iepirkuma kārtība paredz, ka administratīvās izmaksas nedrīkst būt augstākas par 20% no kopējām izmaksām, un tas nozīmē: ja NVO nodrošinātajā programmā ir daudz klientu un upura vajadzību segšanai nepieciešami 23 EUR dienā, ar programmas finansējumu nav iespējams nosegt visas administratīvās izmaksas.

Vēl viens izaicinājums ir pakalpojumu sniegšanas nepārtrauktība. Centrs MARTA parasti vāc līdzekļus upuru papildu atbalstam, lai nodrošinātu, ka persona atkārtoti necieš no CT. Parasti upuriem nepieciešams mājoklis, profesionāla apmācība, medicīniskā palīdzība un citi resursi, bet finansējums nav paredzēts ilglaicīgai rehabilitācijai, tāpēc nav uzskatāms par adekvātu. Pilnvaroto NVO rīcībā nav finansiālu resursu, lai uzraudzītu upuru sociālo funkcionēšanu pēc programmas beigām, tāpēc, tai beidzoties, speciālisti piesaista pašvaldības vai ārzemju organizācijas gadījumā, ja upurim jānododas prom no Latvijas, lai nodrošinātu upuru labklājību.

Tomēr pašvaldību resursi turpmāka atbalsta nodrošināšanai ir ierobežoti; tām nav papildu līdzekļu ilgtermiņa palīdzībai. Ja CT upuri ir oficiāli atzīti, pilnvarotās NVO izmanto uz upuri vērstu pieeju. Taču pilnvarotās NVO ir pamanījušas, ka pat rehabilitācijas procesa laikā speciālistiem nākas palīdzēt upuriem, lai izvairītos no sekundārās viktimizācijas institūcijās. Lielākā daļa institūciju neņem vērā sieviešu un meiteņu specifiskās vajadzības, jo trūkst izpratnes par dzimtes un migrācijas aspektu cilvēku tirdzniecībā⁷.

Interviju laikā viena no sievietēm atklāja, ka viņas atteicās no psiholoģiskajām konsultācijām, bet pieņēma visu materiālo atbalstu. Otra sieviete atzina, ka psihosociālās konsultācijas, ko sniedza Centra MARTA speciālisti (sociālais darbinieks un psihologs), bija izšķirošas, lai saprastu, kas ir vardarbība pret sievietēm un cilvēku tirdzniecība, un palīdzēja apzināties, ka viņa ir vardarbības un cilvēku tirdzniecības upuris. Viņa apliecināja, ka šis atbalsts palīdzēja celt pašapziņu un iedrošināja integrēties Latvijas sabiedrībā, jo Centrs MARTA nodrošināja brīvprātīgo, kas kopā ar viņu devas uz dažādiem kultūras pasākumiem. Viņa saka: *“Viņām bija sesijas, lai būtu stipras sabiedrībā un nebaidītos no nepareizajiem cilvēkiem. Motivēšana un mierināšana palīdzēja manā integrācijā. Motivēšana palīdz personai būt emocionāli stiprai.”*

https://likumi.lv/body_print.php?id=308253&version_date=20.07.2019&grozijumi=0&pielikumi=1&saturs=0&piezimes=0&large_font=0, (skatīts: 31.07.2019)

⁷ Lāce I, Country (LATVIA) report for research paper “Trafficking in Human Beings: Migration and Gender Issues”; 2020

Otrā nodaļa – Juridiskais atbalsts

Tiesiskā konteksta izpēte tiks veikta, izmantojot psihosociālā un juridiskā atbalsta rādītājus (adaptēti no projekta “ASSIST”, 2020). Lai Latvijā saņemtu valsts apmaksātu palīdzību, personai jābūt identificētai un atpazītai kā cilvēku tirdzniecības upurim.

1. *Cilvēku tirdzniecības upura identificēšana un atpazīšana*

Trešo valstu pilsoņiem policija var izsniegt dokumentu, kas apstiprina, ka viņš ir cilvēku tirdzniecības upuris, un tas nosaka, vai persona saņem rehabilitācijas pakalpojumus vai tiek izraidīta no valsts.

Ne visi potenciālie CT upuri tiek identificēti. Cilvēku tirdzniecības upurus joprojām atklāj galvenokārt Centrs MARTA un “Patvērums “Drošā māja””. Tās identificē gan Latvijas, gan ES pilsoņus kā cilvēku tirdzniecības upurus. Policijas lēmums ir nepieciešams, lai oficiāli identificētu cilvēku tirdzniecības upurus no trešajām valstīm. Galvenais iemesls, kāpēc upuri netiek identificēti, ir zināšanu trūkums institūcijās. Neskatoties uz policijas ziņojumiem par prostituētām sievietēm no Krievijas, Ukrainas un Baltkrievijas, policijai neizdodas identificēt upurus, jo trūkst izpratnes par dzimtes dimensiju cilvēku tirdzniecībā un nav pārliecības, ka iespējams savākt visus pierādījumus faktam, ka notikusi cilvēku tirdzniecība⁸. Pēc Krimināllikuma 315. panta, policijas, sociālo dienestu, bāriņtiesu un citu institūciju pārstāvjiem jāziņo par noziegumu un jāsūta upuris uz Valsts policiju un pilnvarotajām NVO, lai nodrošinātu turpmāku palīdzību. Tomēr nav tiesisku noteikumu, kas paredzētu upura nosūtīšanu uz valsts pilnvarotajām NVO. Vairākas NVO ir atkārtoti vērsušās pie valdības un Saeimas ar prasību izstrādāt Ministru kabineta noteikumus valstiskam nosūtīšanas mehānismam. Policija ir atbildīga par potenciālo upuru no trešajām valstīm oficiālu identificēšanu.

Upuriem nav zināšanu par cilvēku tirdzniecības specifiku, tāpēc viņi nevar sevi identificēt kā upurus un meklēt palīdzību.

2. *Vajadzīgo imigrācijas atļauju iegūšana un/vai atjaunošana*

Likums “Par cilvēku tirdzniecības upura uzturēšanos Latvijas Republikā” (2007) paredz nogaidīšanas perioda piešķiršanas un šā perioda pārtraukšanas nosacījumus cilvēku tirdzniecības upurim, kā arī nosacījumus attiecībā uz viņa uzturēšanos Latvijas Republikā⁹. Ja ārzemnieks, kas nav Eiropas Savienības pilsonis, sniedz ziņas, kuras, iespējams, var palīdzēt cilvēku tirdzniecības gadījuma atklāšanā vai novēršanā, bet tās nav pietiekamas, lai izlemtu jautājumu par kriminālprocesa uzsākšanu vai lai uzsāktā kriminālprocesa ietvaros izlemtu jautājumu par šā ārzemnieka atzīšanu par cietušo noziedzīgā nodarījumā, kas saistīts ar cilvēku tirdzniecību, Valsts robežsardze, izmeklēšanas iestāde, procesa virzītājs vai sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniedzējs rakstveidā informē šo ārzemnieku par nogaidīšanas perioda piešķiršanas iespēju un tiesībām, kuras viņš tādējādi iegūtu. Nogaidīšanas periodu skaita, sākot ar dienu, kad izmeklēšanas iestāde vai procesa virzītājs pieņem lēmumu par nogaidīšanas perioda piešķiršanu. Tā ilgums ir 30 dienas.

Cilvēku tirdzniecības upurim, kā arī tā pavadībā esošam nepilngadīgam bērnam ir tiesības

⁸ <https://lv.usembassy.gov/wp-content/uploads/sites/58/2019-Final-narrative-on-Latvia-in-Latvian.pdf>

⁹ Likumi (2007), “Par cilvēku tirdzniecības upura uzturēšanos Latvijas Republikā”, 2007. gada 8. februāris, pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=152712> (skatīts: 16.07.2019)

saņemt paredzētos pakalpojumus laikā, kad tiek izskatīts iesniegums par nogaidīšanas perioda piešķiršanu, nogaidīšanas periodā un līdz brīdim, kad Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde pieņem lēmumu par termiņuzturēšanās atļaujas izsniegšanu.

Kad persona robežsargiem atklāj informāciju, kas liecina, kas viņa, iespējams, ir cilvēku tirdzniecības upuris, personu nosūta uz policiju, lai veiktu oficiālu identificēšanu. Personu informē par pakalpojumu sniedzējiem (Centru MARTA un "Patvērumu "Drošā māja""), bet persona pati var izlemt, vai griezties pēc palīdzības vai ne. (2019. gadā bija gadījums, kurā sievieti no Nigērijas, kas ziņoja, ka viņu savervēja seksuālai ekspluatācijai Vācijā, un kurai bija atņemta pase, policija neidentificēja kā cilvēku tirdzniecības upuri.¹⁰) Pašlaik nav oficiāla nosūtīšanas mehānisma, kas potenciālo cilvēku tirdzniecības upuri savienotu ar pakalpojumu sniedzējiem. Robežsardze ļoti reti atklāj potenciālus cilvēku tirdzniecības gadījumus, kaut arī darbinieki ir saņēmuši apmācību par cilvēku tirdzniecības raksturu un problemātiku.

Abas intervētās sievietes par cilvēku tirdzniecības upuriem identificēja valsts pilnvarotās NVO, kas sniedz pakalpojumus cilvēku tirdzniecības upuriem. NVO varēja identificēt upurus bez policijas atļaujas un saņemt valsts finansējumu 6 mēnešu ilgai rehabilitācijai, jo sievietes studēja Latvijā un viņām studiju laikā bija uzturēšanās atļauja. Vienu no viņām ekspluatēja Latvijā, otra bija izmantota Latvijā, bet pirms tam tika pārdota seksuālas ekspluatācijas nolūkā ārpus Latvijas.

Trešās valsts pilsonē, kas Latvijā cieš no seksuālas izmantošanas, var saņemt valsts apmaksātus pakalpojumus neatkarīgi no termiņuzturēšanās atļaujas tikai tādā gadījumā, ja viņa ir precējusies ar Latvijas pilsoni, taču viņa nav tiesīga saņemt pabalstus, arī bērnu audzināšanai ne. Šis jautājums kļuva aktuāls nesenā gadījumā, kurā trešās valsts pilsonē vērsās Centrā MARTA vardarbības upuru sociālās rehabilitācijas jautājumā. Viņas partneris un bērna tēvs bija vardarbīgs, un tiesa lēma par pagaidu aizsardzību. Vīrs viņu kontrolē finansiāli un aizmirst naudu, tāpēc viņai ir finansiālas grūtības. Tā kā bērna pabalstu saņem vardarbīgais vīrs, viņa (trešās valsts pilsonē bez pastāvīgās uzturēšanās atļaujas) nevar saņemt arī vienreizējo bērna pabalstu 500 EUR apmērā, ko valsts izmaksāja, lai mazinātu Covid-19 negatīvās sekas. Kad Centrs MARTA par to uzrakstīja vēstuli Tiesībsarga birojam un Labklājības ministrijai, mēs saņēmām neieinteresētas atbildes, kas vēstīja, ka esošie noteikumi paredz, ka vardarbīgajam tēvam jā rūpējas par savu bērnu un attiecīgi jāizmanto 500 EUR, turklāt vienreizējā pabalsta izmantošanai nav noteikts specifisks mērķis, un tēvam nav pienākuma lietot naudu bērna ikdienas vajadzībām vai bērna mātes vajadzībām.

3. *Noziedzības jautājumi*

Krimināllikumā ir divi panti, kas saistīti ar cilvēku tirdzniecību: Krimināllikuma 154.1. pants "Cilvēku tirdzniecība" un Krimināllikuma 165.1. pants "Personas nosūtīšana seksuālai izmantošanai".

Visas notiesāšanas ir saistītas ar gadījumiem, kuros personas no Latvijas ir ekspluatētas Latvijā vai citās valstīs. Nav nevienas izmeklēšanas vai notiesāšanas par trešo valstu pilsoņiem, kas cietuši CT, jo policija nevēlas sadarboties ar pakalpojumu sniedzējiem, kas spēlē nozīmīgu lomu, veicinot uzticību sargājošajiem dienestiem, un spēj no upuriem iegūt izmeklēšanā noderīgu informāciju. Atklātie upuri netiek nosūtīti uz pilnvarotajām NVO, un policija nevēlas uzsākt kriminālprocesus, kuros iesaistīti trešo valstu pilsoņi, aizbildinoties, ka trūkst

¹⁰ Lāce I, Country (LATVIA) report for research paper "Trafficking in Human Beings: Migration and Gender Issues"; 2020

pierādījumu, neatzīst gadījumu sarežģītību un nepieprasa transnacionālu sadarbību. Izpratnes līmenis par cilvēku tirdzniecības, migrācijas un dzimtes specifiku ir zems, un vairākām iesaistītajām pusēm ir problemātiska attieksme pret trešo valstu pilsoņiem, piemēram, pastāv uzskats, ka viņi valstī nav gaidīti¹¹.

Pērkot seksuālus pakalpojumus no ekspluatētām meitenēm vai sievietēm, netiek piemērots sods. Cilvēku tirgotāji parasti tiek notiesāti par 165.1. nevis 154.1. panta pārkāpšanu, līdz ar to saņem mazāku sodu par to pašu noziegumu^{12,13}. Valsts ziņojumā teikts: “2016. gadā Krimināllikuma 154.1. panta pārkāpumi konstatēti 3 lietās (notiesātas 4 personas) un Krimināllikuma 165.1. panta pārkāpumi – 9 lietās (notiesātas 12 personas).” Amatpersonas skaidro, ka par šiem noziegumiem notiesāt ir daudz vieglāk nekā par cilvēku tirdzniecību, jo to ir grūti pierādīt, īpaši seksuālās ekspluatācijas gadījumā. Bieži tiek ziņots par bordeļiem un tā sauktajiem masāžas saloniem, kuros notikuši policijas reidi, bet nevienā no tiem ekspluatētās sievietes, tostarp arī trešo valstu pilsones, nav uzskatītas par potenciāliem cilvēku tirdzniecības upuriem un nosūtītas pie rehabilitācijas pakalpojumu sniedzējiem^{14,15}.

4. Juridiskais atbalsts

Ministru kabineta noteikumi Nr. 344 paredz, ka valsts finansējums cilvēku tirdzniecības upuru sociālajai rehabilitācijai ir pieejams tikai gadījumos, kad pilnvarotāx NVO vai policija oficiāli identificē personu kā cilvēku tirdzniecības upuri (Ministru kabineta noteikumi Nr. 344¹⁶), un sociālās rehabilitācijas programmu iespējams pielāgot upura individuālajām vajadzībām. Tādējādi cilvēku tirdzniecības upuriem ir pieejami bezmaksas juridiskie pakalpojumi.

Personai, kas **Kriminālprocesa likumā (2005)**¹⁷ noteiktajā kārtībā ir identificēta kā upuris, ir tiesības saņemt **valsts kompensāciju (2006)**¹⁸ par tīša noziedzīga nodarījuma rezultātā radīto morālo aizskārumu, fiziskajām ciešanām vai mantisko zaudējumu. Ja persona ir iesaistīta kriminālprocesā, tai var tikt noteikta speciālā procesuālā aizsardzība, kas nodrošina cietušo,

¹¹ Lāce I, Country (LATVIA) report for research paper “Trafficking in Human Beings: Migration and Gender Issues”; 2020

¹² Likumi (2012) Krimināllikums, 2012. gada 13. decembris, pieejams: <https://likumi.lv/ta/en/id/88966-the-criminal-law> (skatīts: 07.06.2020)

¹³ U.S. Department of State (2019), “2019 Trafficking in Persons Report: Latvia”, pieejams: <https://www.state.gov/reports/2019-trafficking-in-persons-report-2/latvia/> (skatīts: 07.06.2020)

¹⁴ Centra MARTA alternatīvais ziņojums 2017.-2019.; pieejams: <https://marta.lv/lv/marta-runa/centra-marta-alternativais-zinojums-par-latvijas-sasniedzumiem-cilveku-tirdzniecibas-apkarosana-laika-perioda-no-2017-lidz-2019-gadam/>

¹⁵ Centrs MARTA (2017), Alternative Report of the Republic of Latvia on the Implementation of the 1979 United Nations Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women 1 January 2005-31 December 2017, MARTA Centre, available at: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=INT%2fCEDAW%2fCS%2fLVA%2f40906&Lang=en

¹⁶ Likumi (2019) Noteikumi par kārtību, kādā cilvēku tirdzniecības upuri saņem sociālās rehabilitācijas pakalpojumu, un kritērijiem personas atzīšanai par cilvēku tirdzniecības upuri, 2019. gada 20. jūlijs, pieejami: https://likumi.lv/body_print.php?id=308253&version_date=20.07.2019&grozijumi=0&pielikumi=1&saturs=0&piezimes=0&large_font=0, (skatīts: 31.07.2019)

¹⁷ Likumi (2005) Kriminālprocesa likums, 2005. gada 1. oktobris, pieejams: <https://likumi.lv/ta/en/id/107820-criminal-procedure-law> (skatīts: 16.07.2019)

¹⁸ Likumi (2006) “Par valsts kompensāciju cietušajiem”, 2006. gada 20. jūnijs, pieejams: <https://likumi.lv/ta/en/id/136683-on-state-compensation-to-victims> (skatīts: 16.07.2019)

liecinieku un citu personu, kuras liecina vai ir liecinājušas kriminālprocesā par smagiem vai sevišķi smagiem noziegumiem, dzīvības, veselības un citu likumisko interešu aizsardzību.

Abās intervijās noskaidrojās: kaut arī sievietes vērsās policijā, tā neuzsāka kriminālprocesu par cilvēku tirdzniecību. Vienā gadījumā sieviete ziņoja policijai par faktu, ka viņa nav saņēmusi algu par vairāku mēnešu darbu viesnīcā, bet policija upurim nosūtīja vēstuli, kurā ziņoja, ka iesniegums ir izskatīts, bet, pēc Krimināllikuma 377. panta 2. punkta, izdarītajā nodarījumā nav noziedzīga nodarījuma sastāva, un nav pamata sākt kriminālprocesu.

Otrā gadījumā sieviete teica: *“Es policijā uzrakstīju iesniegumu pēc grupveida izvarošanas mēģinājuma, un policija mani aizsūtīja uz Centru MARTA. Centrs MARTA identificēja mani kā cilvēku tirdzniecības upuri.”* Centra MARTA juristi palīdzēja upurim, ko ārpus Latvijas pārdeva seksuālai ekspluatācijai, sagatavot dokumentus, lai iesniegtu prasību par cilvēku tirdzniecības lietu attiecīgajā valstī. Centra MARTA sociālā darbiniece nodrošināja vajadzīgo dokumentu tulkojumus, tostarp arī laulības apliecības, jo persona, kas sievieti pārdeva seksuālai ekspluatācijai, bija viņas vīrs, ietekmīgs tieslietu sistēmas pārstāvis viņas dzimtajā valstī. Centra MARTA juriste sagatavoja prasību iesniegšanai upura pastāvīgās uzturēšanās valstī, tomēr, pēc sievietes teiktā, *“manā valstī juristi, tiesneši, policija, visi saņēma par šo naudu un tad pameta lietu”.* Centra MARTA juriste palīdzēja viņai izšķirties no vīra, kas bija cilvēku tirgotājs. Tas notika veiksmīgi, un viņa atguva brīvību.

Tas parāda, ka, neraugoties uz NVO sniegto bezmaksas juridisko palīdzību upuriem, tieslietu sistēmas nevēlēšanās atklāt un izmeklēt sieviešu tirdzniecības gadījumus neveicina taisnīgumu. Abos gadījumos policija neatklāja cilvēku tirdzniecību, neizmeklēja noziegumu, un upuriem nebija iespējas pieteikties un saņemt kompensāciju.

Trešā nodaļa – Ekonomisko iespēju veicināšana

Ministru kabineta noteikumi Nr. 344 paredz, ka valsts finansējums cilvēku tirdzniecības upuru sociālajai rehabilitācijai ir pieejams tikai gadījumos, kad pilnvarotā NVO vai policija oficiāli identificē personu kā cilvēku tirdzniecības upuri (Ministru kabineta noteikumi Nr. 344¹⁹), un sociālās rehabilitācijas programmu iespējams pielāgot individuāli. Tas nozīmē, ka dienas maksu var izmantot izvēlētiem pakalpojumiem pēc individuāli izstrādāta rehabilitācijas plāna, piemēram, valsts valodas apguvei, izglītībai, profesionālai apmācībai, aprūpes pakalpojumiem u.c. Programma piedāvā arī finansiālu palīdzību.

Abas intervētās sievietes uzsvēra, ka finansiāla palīdzība ikdienas tēriņiem – pārtikai, mājoklim u.c. – bija svarīga izdzīvošanai šajā kritiskajā dzīves posmā.

Abas sievietes atklāja, ka viņām ārkārtīgi nepieciešams labi apmaksāts darbs un viņas labprāt paliktu Latvijā pēc studiju beigšanas, bet tāpēc nepieciešams pagarināt uzturēšanās atļauju, ko iespējams izdarīt ar darba devēja atļauju.

Vienā gadījumā upuris teica, ka viņa informēja pakalpojuma sniedzēju par savu nodomu atrast darbu, bet neviens viņai nepalīdzēja. Otrā gadījumā sieviete teica:

¹⁹ Likumi (2019) Noteikumi par kārtību, kādā cilvēku tirdzniecības upuri saņem sociālās rehabilitācijas pakalpojumu, un kritērijiem personas atzīšanai par cilvēku tirdzniecības upuri, 2019. gada 20. jūlijs, pieejami: https://likumi.lv/body_print.php?id=308253&version_date=20.07.2019&grozijumi=0&pielikumi=1&saturs=0&piezimes=0&large_font=0, (skatīts: 31.07.2019)

“Kā vienu no uzdevumiem sociālās rehabilitācijas plānā, ko izveidojām kopā ar sociālo darbinieku, mēs iekļāvām CV izveidi un darba meklēšanu, lai es kļūtu finansiāli neatkarīga. Kopā mēs uzrakstījām vairākus darba pieteikumus, bet lielākā daļa no tiem nebija apvienojami ar manām studijām. Es atradu darbu IT kompānijā, kur es īsu laiku strādāju, bet aizgāju, jo vajadzēja koncentrēties uz studijām. Visbeidzot es atradu darbu bankā, kuru es veiksmīgi apvienoju ar studijām, līdz sākās Covid-19 pandēmija un lielu skaitu jauno darbinieku atlaida, ieskaitot mani.”

Secinājumi un ieteikumi

- Policijas nevēlēšanās informēt prostituētās migrantēs par atbalsta saņemšanas un izejas iespējām traucē atklāt cilvēku tirdzniecības noziegumus. Tāpēc nepieciešams vērsties pret pieprasījumu pēc cilvēku tirdzniecības upuru izmantošanas un ieviest sodu par seksa pirkšanu. Tas veicinātu, ka policija un citi iesaistītie atklāj cilvēku tirdzniecības upurus.
- Neraugoties uz NVO sniegto bezmaksas juridisko palīdzību upuriem, tieslietu sistēmas nevēlēšanās atklāt un izmeklēt sieviešu tirdzniecības gadījumus neveicina taisnīgumu.
- Policijas izsniegtais dokuments, kas apstiprina, ka persona ir cilvēku tirdzniecības upuris, ir vajadzīgs, lai piešķirtu 30 dienu ilgu nogaidīšanas periodu, pagarinātu uzturēšanās atļauju un saņemtu sociālās rehabilitācijas pakalpojumus; bez tā personu izraida no valsts. Var rasties situācijas, kurās policijas lēmums par to, vai persona ir cilvēku tirdzniecības upuris, nesakrīt ar pilnvarotās NVO lēmumu. Tā kā pilnvarotās NVO atpazīst cilvēku tirdzniecības upurus pēc noteikumos minētajiem kritērijiem²⁰, nevis iespējamiem nozieguma pierādījumiem, NVO vajadzētu būt pilnvarotām atpazīt arī cilvēku tirdzniecības upurus no trešajām valstīm, un nogaidīšanas perioda piešķiršanai būtu jānotiek ne tikai ar policijas, bet arī NVO lēmumu.
- Kaut arī 30 dienu nogaidīšanas periods ir atzīstams par efektīvu un humānu praksi, kuras mērķis ir cilvēku tirdzniecībā cietušās personas cilvēktiesību aizsardzība, tas nav pietiekami ilgs laiks, kurā upuris var atveseļoties no savas pieredzes un pieņemt apzinātu lēmumu par to, vai iesaistīties kriminālprocesā, tāpēc nogaidīšanas periodu vajadzētu pagarināt.
- Būtiska problēma ir valsts finansēta ilgtermiņa atbalsta trūkums. Lielākajai daļai upuru, īpaši sievietēm un meitenēm, kas cietušas no seksuālas ekspluatācijas, nepietiek ar 6 mēnešu ilgu rehabilitāciju, lai dzīvē atgūtu stabilitāti, īpaši ja notiek kriminālprocess. Kaut arī kriminālprocesa laikā iespējams palīdzēt arī pēc rehabilitācijas perioda programmas, sniedzot konsultācijas (līdz 150 stundām), klientiem, kas nav spējuši nodrošināt stabilus ienākumus, nepieciešama palīdzība ne tikai konsultāciju formā, bet arī ikdienas izdevumu un mājokļa segšanai. Citādi pastāv risks, ka persona var atkārtoti kļūt par cilvēku tirdzniecības sistēmas upuri. Tāpēc, pirmkārt, valstij vajadzētu paaugstināt dienas maksu, kas 2020. gadā tika pazemināta no 26 EUR uz 23 EUR un, otrkārt, pagarināt cilvēku tirdzniecības upuru rehabilitācijas procesu neatkarīgi no tā, vai viņi iesaistīti kriminālprocesā.
- Tā kā cilvēku tirdzniecības upuri parasti neapzinās, ka viņi ir cilvēku tirdzniecības upuri, tikai pakalpojumu sniedzēji var to atklāt, sniedzot viņiem palīdzību kā vardarbības upuriem. Vardarbības upuriem neatkarīgi no uzturēšanās atļaujas un pilsonības vajadzētu būt iespējai saņemt valsts apmaksātu palīdzību.
- Pašlaik nevardarbīgas mātes, trešo valstu pilsones, nevar saņemt bērna kopšanas pabalstus, ja viņām nav pastāvīgās uzturēšanās atļaujas. Tas izraisa situācijas, kurās vardarbīgi tēvi, kas ir Latvijas pilsoņi, saņem valsts pabalstus un tos neizmanto bērnu un ģimenes ikdienas izmaksu segšanai. Nepieciešams izstrādāt mehānismus, kas paredzētu,

²⁰ Likumi (2019) Noteikumi par kārtību, kādā cilvēku tirdzniecības upuri saņem sociālās rehabilitācijas pakalpojumu, un kritērijiem personas atzīšanai par cilvēku tirdzniecības upuri, 2019. gada 20. jūlijs, pieejami: https://likumi.lv/body_print.php?id=308253&version_date=20.07.2019&grozijumi=0&pielikumi=1&saturs=0&piezimes=0&large_font=0, (skatīts: 31.07.2019)

ka vardarbības pret sievietēm un bērniem gadījumā valsts maksātos bērna kopšanas pabalstus saņemtū nevis vardarbīgais, bet gan nevardarbīgais vecāks neatkarīgi no laulības statusa un uzturēšanās atļaujas.

- Valsts programmas cilvēku tirdzniecības upuriem pozitīvais aspekts ir tas, ka programmas dizains ļauj pilnvarotajām NVO izstrādāt individuālus rehabilitācijas plānus, kas iekļauj individualizētas iespējas profesionālai apmācībai un darba meklēšanai. Šo aspektu vajadzētu pastiprināt.

Izmantotie avoti

Ministru kabinets. (20.07.2019.) Noteikumi par kārtību, kādā cilvēku tirdzniecības upuri saņem sociālās rehabilitācijas pakalpojumu, un kritērijiem personas atzīšanai par cilvēku tirdzniecības upuri. Rīga, Latvija. Iegūts no: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/308253-regulations-regarding-the-procedures-by-which-the-victims-of-the-trafficking-in-human-beings-receive-social-rehabilitation-service-and-the-criteria-for-the-recognition-of-a-person-as-a-victim-of-the-trafficking-in-human-beings>

Dearlove L., Kavasa D., Krolov R., Priest S., Stabina L., Zvirgzdina Z. (2015). National Referral Mechanisms in Estonia, Latvia and the UK: A Mapping Report, Be Smart Be Safe Be Free Safety Compass. Iegūts no: http://www.marta.lv/docs/1283/2016/NRM_mapping_report_S_FETY_COMPASS_FINAL.pdf

European Commission (2016). Study on Comprehensive Policy Review of Anti-Trafficking Projects Funded by The European Commission. Luxemburg City, Luxembourg: Publications Office of the European Union. Iegūts no: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/study_on_comprehensive_policy_review.pdf

European Commission (2016). Study on the Gender Dimension of Trafficking in Human Beings. Luxemburg City, Luxembourg, Publications Office of the European Union. Iegūts no: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/study-gender-dimension-trafficking-human-beings_en

European Union Agency for Law Enforcement Cooperation. (2019). European Migrant Smuggling Centre 3rd Annual Activity Report – 2018. Iegūts no: <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/emsc-3rd-annual-activity-report-%E2%80%93-2018>.

European Commission (2.12.2016). Report from the Commission to the European Parliament and the Council assessing the extent to which Member States have taken the necessary measures in order to comply with Directive 2011/36/EU on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims in accordance with Article 23(1). Brisele, Beļģija. Iegūts no: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A52016DC0722>

European Commission (4.12.2017). COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL: Reporting on the follow-up to the EU Strategy towards the Eradication of trafficking in human beings and identifying further concrete actions. Brisele, Beļģija. Iegūts no: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX%3A52017DC0728>

European Institute for Gender Equality (17.10.2018). Gender-Specific Measures in Anti-trafficking Actions. Luxemburg City, Luxembourg: Publications Office of the European Union. Iegūts no: <https://eige.europa.eu/publications/gender-specific-measures-anti-trafficking-actions-report>

European Commission (3.12.2018). REPORT FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL: Second report on the progress made in the fight against trafficking in human beings (2018) as required under Article 20 of Directive 2011/36/EU on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims. Brussels, Belgium. legūts no: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=COM%3A2018%3A777%3AFIN>

Europol. (2021). Human trafficking is one of the EMPACT priorities, Europol's priority crime areas, under the 2018–2021 EU Policy Cycle. legūts no: <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-trends/crime-areas/trafficking-in-human-beings>.

Frontex. (2008). Risk Analysis for 2018. Varšava, Polija. legūts no: https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Risk_Analysis/Risk_Analysis_for_2018.pdf.

International Organisation of Migration. (2017). Human Smuggling, Migration Research, Rome. legūts no: <https://www.iom.int/news/un-migration-agency-issues-report-arrivals-sexually-exploited-migrants-chiefly-nigeria>.

Lilja, I. (2019). Handbook on Counselling Asylum Seeking and Refugee Women Victims of Gender-Based Violence. Helsinki. legūts no: https://daten2.verwaltungsportal.de/dateien/seitengenerator/0832ea4e327556b1629db18c84df6f0f186819/project_handbook_ccm-gbv_en.pdf

Lāce I. (2020). Country (LATVIA) report for research paper “Trafficking in Human Beings: Migration and Gender Issues”. Rīga, Latvija.

Centrs MARTA (2020) Alternative report of MARTA Centre on Latvia's achievements in combating human trafficking in the period from 2017 to 2019. Rīga, Latvija. legūts no: <https://marta.lv/lv/marta-runu/centra-marta-alternativais-zinojums-par-latvijas-sasnigumiem-cilveku-tirdzniecibas-apkarosana-laika-perioda-no-2017-lidz-2019-gadam/>

Centrs MARTA (2017), Alternative Report of the Republic of Latvia on the Implementation of the 1979 United Nations Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women 1 January 2005- 31 December 2017. Rīga, Latvija. legūts no: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=INT%2fCEDAW%2fCSS%2fLVA%2f40906&Lang=en

Pesce, F. and Christodoulou, J. (1.11.2017). Women's Economic Independence, The Way Out of Intimate Partner Violence - Theory and Practice In The EU. wegoproject.eu. legūts no: <https://www.wegoproject.eu/sites/default/files/media/Comparative-Research-Analysis-Final-Report.pdf>

Saeima (8.12.007). Par cilvēku tirdzniecības upura uzturēšanos Latvijas Republikā. Rīga, Latvija. legūts no: <https://likumi.lv/doc.php?id=152712> [sk. 16.07.2019]

Saeima (1.04.1999.) Krimināllikums. Rīga, Latvija. Iegūts no: <https://likumi.lv/ta/en/id/88966-the-criminal-law>

Saeima (1.10.2005) Kriminālprocesa likums. Rīga, Latvija. Iegūts no: <https://likumi.lv/ta/en/id/107820-criminal-procedure-law>

Saeima (20.06.2006) Par valsts kompensāciju cietušajiem. Rīga, Latvija. Iegūts no: <https://likumi.lv/ta/en/id/136683-on-state-compensation-to-victims>

U.S. Department of State (2019), 2019 Trafficking in Persons Report: Latvia. Rīga, Latvija. Iegūts no: <https://www.state.gov/reports/2019-trafficking-in-persons-report-2/latvia/>

Yonkova N. (2020). Assisting Trafficked Women: Eleven Principles of Assistance to Female Victims of Trafficking. Dublin, Ireland, Immigrant Council Ireland. Iegūts no: <http://www.migrantwomennetwork.org/wp-content/uploads/ASSIST-Report-Web.pdf>.

Yonkova, N., Gillan, S., Keegan, E., Charlton, D., O'Connor, M. and Zonbina, A. (18.10.2017). Protecting Victims: An Analysis of the Anti-trafficking Directive from the Perspective of a Victim of Gender-based Violence. Iegūts no: https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:oFMseZzPFwUJ:https://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/finalised_clean_report_eige2017oper02_8_november_2017_003.pdf+&cd=1&hl=en&ct=clnk&gl=lv.

Yonkova, N., Henderson, M., Campbell, J. O, (2020). Assisting Trafficked Women: Best practice principles of gender-specific legal assistance and integration supports to third country national female victims of trafficking for sexual exploitation. Dublin, Ireland, Immigrant Council Ireland. Iegūts no: <https://www.immigrantcouncil.ie/sites/default/files/2020-11/Assisting-Trafficked-Women-Best-practice-principles-of-gender-specific-assistance-IE.pdf>

COALESCE

Funded by the European Union's
Asylum, Migration and Integration Fund

centrs
marta

